

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2011:09

ANTIKVARISK SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Kolladan i Pershyttan

Västmanland, Nora socken, Nora kommun, RAÄ 60:1

Helmut Bergold och Ebba Knabe

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2011:09
ARKEOLOGISK SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Kolladan i Pershyttan

Västmanland, Nora socken, Nora kommun, RAÄ 60:1

Helmut Bergold och Ebba Knabe

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019–609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

©2011 Arkeologgruppen

Arkeologgruppen rapport 2011:09
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Gävle 2011.
Medgivande I2010/0829.

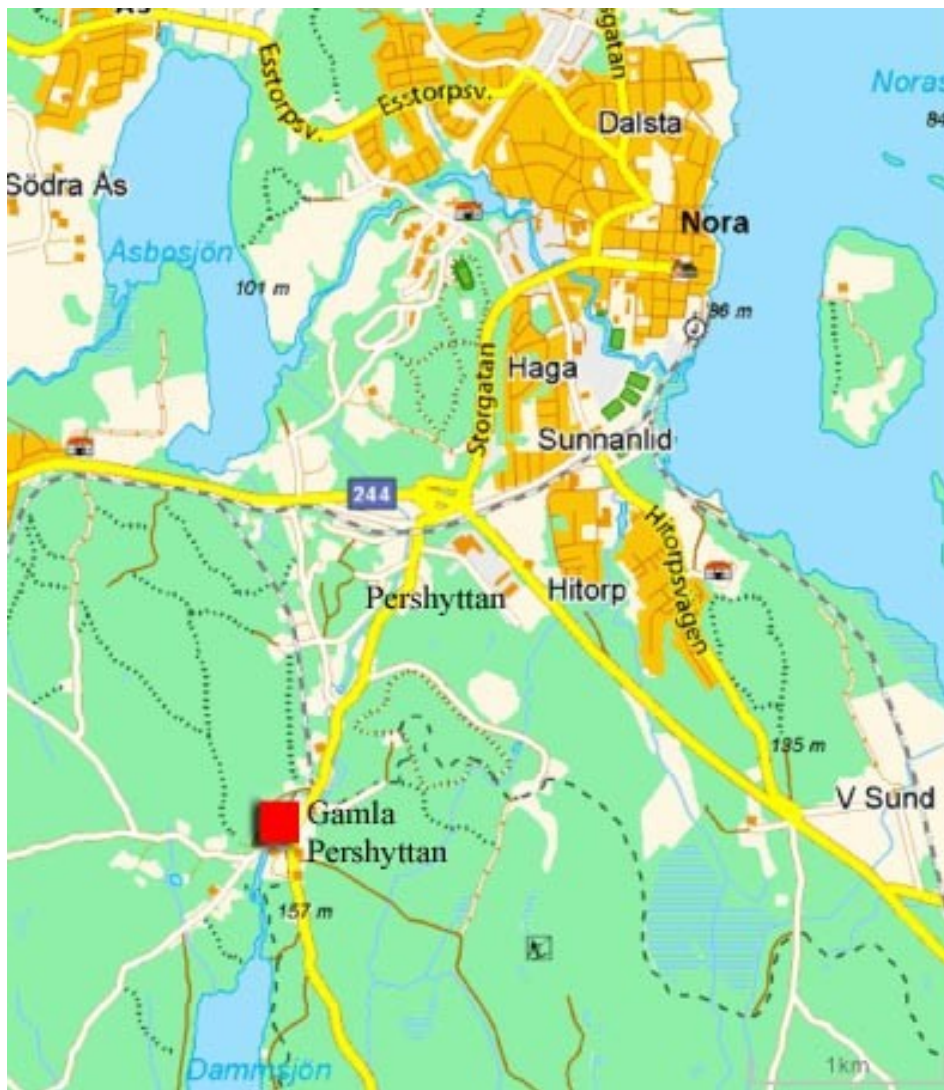
Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund.....	6
Målsättning.....	10
Metod och genomförande.....	10
Resultat.....	11
Tolkning.....	12
Administrativa uppgifter.....	13

Sammanfattning

Kolladan i Pershyttan behövde dräneras och eftersom arbetsföretaget berörde fornlämning 60:1 övervakade Arkeologgruppen i Örebro AB arbetet. Dels grävdes ett schakt inne i byggnaden, dels ett utanför. Inne i huset grävdes schaktet inte djupare än 0,3 meter och där kunde ett påfört sandlager under ett skikt kolstybb iakttas. Sandlagret var kraftigt eldpåverkat i norra delen.

Utanför kolladan grävdes ett 1 meter djupt schakt där samma påförda lager som inne i ladan iakttogs. Under detta fanns flertalet kollager och påförda lager. Ingenstans grävdes till orörd nivå.

Figur 1. Översiktskarta med undersökningsområdet markerat med röd fyrkant.

Bakgrund

Gamla Pershyttan är en välbevarad bergsmansby som präglats av gruvdrift och järnframställning från 1300-talet fram till modern tid. I december år 2004 beslutade Länsstyrelsen i Örebro län att göra ett kulturresevat av Gamla Pershyttans bergsmansby. Det är också Örebro läns första kulturresevat.

I samband med att kolladan i Pershyttan behövde en ny dränering utförde Arkeologgruppen AB en schaktningsövervakning. Kolladan ligger inom fornlämningsområdet Nora 60:1 som utgör Pershyttans gamla hyttområde. Pershyttan har en av de bäst bevarade träkolsmasugnarna i landet. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen i Örebro län.

Här finns en välbevarad hytta, en hyttby, ett gruvområde, industrilämningar, transportsystem, vattensystem, enskilda byggnader och miljöer. Hyttan som finns i dag byggdes år 1856 och "blåstes ner" år 1953, vilket blev slutet på en epok av tackjärnsproduktion som kanske varat i 800 år. Genom tiderna har olika hyttor funnits på samma plats som idag. Gamla och Nya Pershyttan var i drift i fram till början av 1700-talet. Nya Pershyttan lades ner år 1741 och driften koncentrerades sedan till Gamla Pershyttan. År 1825 återuppbyggdes hyttan efter en brand och år 1856 moderniserades hyttan.

Kolladan, som ligger strax intill masugnen, användes till förvaring av kol som brukades som bränsle i masugnen. Byggnaden står på hyttbacken längs med landsvägen och är troligen uppförd vid mitten av 1800-talet, det vill säga efter branden i början av 1800-talet. Vid husets södra sida finns rester kvar av körbron som användes för att köra in kol.

Figur 2. Schaktets läge i kolladan, utanför den södra gaveln och i förhållande till landsvägen.

Målsättning

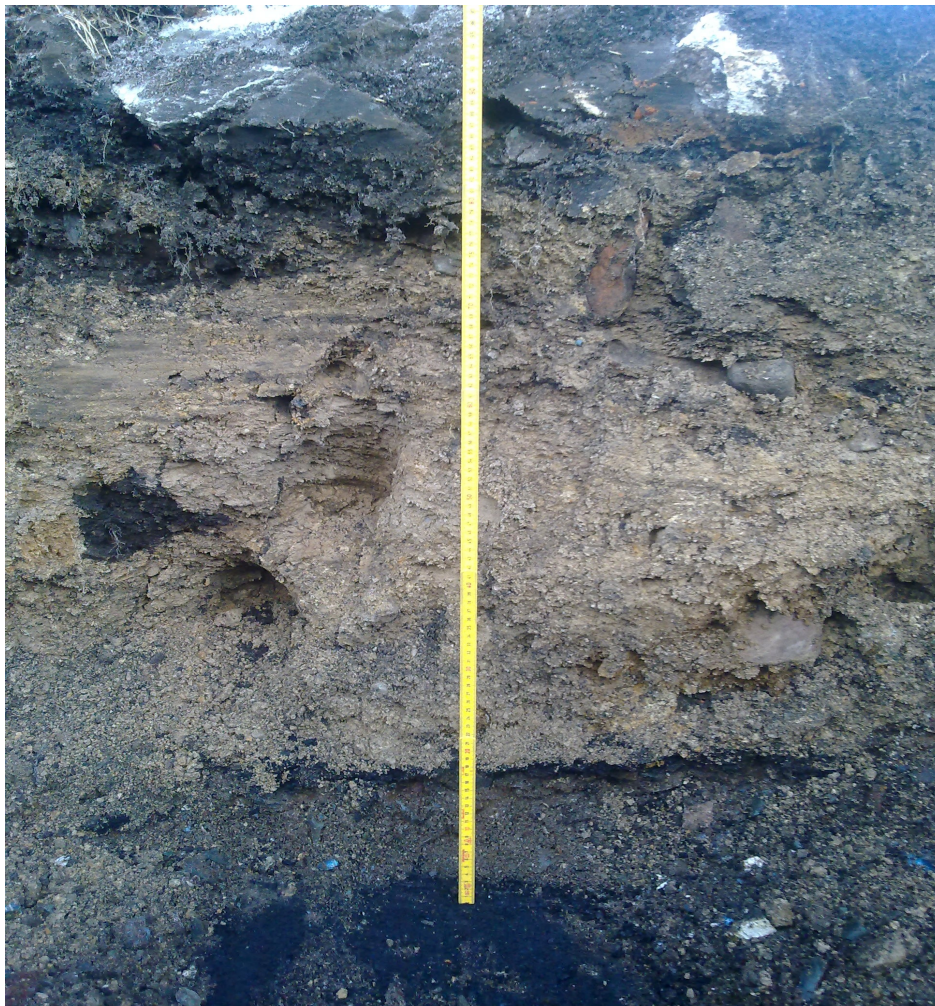
Målsättningen var att övervaka och att dokumentera den del av fornlämningen som berördes.

Metod och genomförande

Schaktet grävdes med på platsen befintlig grävmaskin och enligt anläggningsarbetets plan. Dokumentationen var digital, vid kontroll av sektioner och grävning av kulturlager användes handverktyg. Schaktet var cirka 40 meter långt och mellan 0,3-1 meter djupt. Inne i byggnaden var tjälen djup och förhållandena var mycket besvärliga.

Resultat

Schaktet som drogs inne i kolladan (schakt 300) berörde enbart ett påfört sandlager med kolrester i ytan. Schaktet var cirka 0,3 meter djupt och mellan 0,3 och 0,6 meter brett. I norra delen var sanden kraftigt eldpåverkad. Schaktet utanför kolhuset var cirka 2x2 meter stort och 1 meter djup (schakt 301) och gick igenom ett flertal lager:

Figur 3. Bild över norra sektionen i schaktet utanför kolladan. Under marklagret återfanns samma ljusa fyllnadslager som inne i kolladan. Nästföljande lager var ett kollager och sen det sinnerstemsbemängda lagret. I botten fanns ett kollager.

- 1) Under grästorven och matjordslagret som var cirka 0,2 meter tjockt fanns ett 0,05 meter tjockt kollager som är samma som inne i ladan. Kollagret låg på ett sand/gruslager, 0,6 meter tjockt.

- 2) Detta överlagrade ytterligare ett 0,03 meter tjockt kollager. Kollagret låg på ett 0,12 meter tjockt brunt humöst lager med ett stort inslag av sinnersten.
- 3) I botten av schaktet, som var en meter djupt, fanns ytterligare ett kollager. Detta grävdes inte igenom.

Tolkning

Det schakt som drogs inne i byggnaden, vars begränsade djup, endast återspeglar slutet av ladans användningstid. Det är spåren av kol som dominerar. I norra delen fanns dock tydliga spår av upphettning, där sandlagret var kraftigt bränt. Troligen är detta spår efter en brand, efter en av föregångarna till den nuvarande kolladan. Hyttan brann år 1825 och den nuvarande ladan är uppförd efter branden.

I det större schaktet som grävdes utanför ladans södra gavel visade den stratigrafiska sektionen flera brand/kollager, troligen spår av skilda markhorisonter med olika generationer av hyttor, bränder och kollador. Då naturlig marknivå inte nåddes är det svårt att klarlägga det historiska förloppet och utvecklingen på platsen.

Administrativa uppgifter

Landskap: Västmanland

Län: Örebro län

Kommun: Nora kommun

Socken: Nora socken

Fastighet:

Arkeologgruppens diarienummer: Ag2011_28

Länsstyrelsens diarienummer:

Projektnr: 2011_28

Fornlämningsnr: Nora 60:1

Projektgrupp:

Helmut Bergold, Ebba Knabe

Personal:

Helmut Bergold, Ebba Knabe

Undersökningstid: 2010-12-01-2010-12-02

Exploateringsyta:

Undersökt yta: Cirka 40 löpmeter

Läge: Ekonomiska kartan, blad 10F9a SÖ 10F9a SÖ

Koordinatsystem: RT 90 2,5 gon V

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Inga fynd.